

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Факультет історії, політології та міжнародних відносин
Чернівецька обласна державна адміністрація
Чернівецька обласна рада
Генеральне консульство Республіки Польща у Вінниці
Науково-дослідний Центр Буковинознавства (Чернівці)
Чернівецька обласна організація
Національної спілки краєзнавців України
Державний історико-архітектурний заповідник
«Хотинська фортеця»

**ХІІІ БУКОВИНСЬКА МІЖНАРОДНА
ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧА КОНФЕРЕНЦІЯ,
ПРИСВЯЧЕНА 400-РІЧЧЮ
ХОТИНСЬКОЇ ВІЙНИ**

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

Чернівці, 22 – 23 жовтня 2021 р.

Чернівці – 2021

УДК: 94(477) (063)

Друкується за ухвалою Вченої ради факультету історії,
політології та міжнародних відносин Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича
(протокол № 2 від 29.09.2021 р.).

Редакційна колегія:

Голова: проф. О.В. Добржанський.

Члени: проф. В.М. Ботушанський, проф. М.К. Чучко, проф.
Ю.І. Макар, доц. Г.М. Скорейко, доц. Г.М. Яценюк, доц. С.В. Герегова,
доц. М.Р. Гуйванюк (відповідальний секретар), асист. О.В. Руснак.

Рецензенти:

Юрій М.Ф. доктор історичних наук, професор.

Райківський І.Я. доктор історичних наук, професор.

ХІІІ Буковинська міжнародна історико-красназнавча конференція, присвячена 400-річчю Хотинської війни. Тези доповідей, Чернівці, 22 – 23 жовтня 2021 р. / Наук. ред. О.В. Добржанський. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2021. 184 с.

У збірнику тез учасників конференції на основі сучасних методологічних підходів розглядаються актуальні питання історичного минулого Буковини та Північної Бессарабії, історії України, історіографії, джерелознавства, історичної й політичної регіоналістики та етнології. Особливу увагу приділено 400-річчю Хотинської битви. Для науковців, студентів та широкого загалу читачів.

УДК: 94(477) (063)

Мельничук Галина (<i>Косіів</i>) Етнофестивалі як засіб відтворення гуцульської автентичності.....	135
Kizlova Antonina Electricity as the Agent Of Social Interactions Between the Inhabitants of Kyiv Dormition Caves Lavra (1911 – early 1920s).....	137

ІСТОРІОГРАФІЯ, ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО ТА СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ

Курушак Лариса Музейні листівки як джерело візуальної інформації про козацтво.....	139
Яценюк Галина Подорож гетьмана-емігранта Пилипа Орлика Хотинщиною 1722 р. (на основі «діаріушу подорожнього».....	140
Кравченко Дмитро Зарубіжні архіви як джерело дослідження переміщених осіб з України у повоєнний період	142
Черленяк (Керечанин) Іванна Сімейна обрядовість Закарпаття як об'єкт етнологічного дослідження: джерельна база та розробка теми в науковій літературі.....	143
Кліщинський Павло Західноукраїнська преса про першу та другу окупацію Буковини російськими військами в період Першої світової війни.....	145
Рубанець Микола Газета «Радянська Буковина», як джерело вивчення Голодомору 1946-1947 рр. у Чернівецькій області.....	147
Дяченко Вікторія Олександр Цинкаловський та його історичні студії Лемківщини.....	150
Гуйванюк Микола До питання про уточнення дати народження Марка Черемшини.....	151
Семенюк Микола Герб Садгори.....	153
Коляда Ігор, Куцик Руслан Роль особистого щастя і родинного затишку у житті та боротьбі Євгена Коновальця.....	154
Коляда Ігор, Санкович Марія Методика формування уявлень у здобувачів освіти про П.Конашевича-Сагайдачного на уроках історії України у 8 кл.....	156
Коляда Ігор, Шубер Олексій Методика формування уявлень про події воєнної історії у здобувачів освіти: на уроках історії України у 8 кл.....	158
Лаврут Ольга Козацька історія на світанку: сторінками підручників тимчасово непідконтрольних територій українській владі.....	159
Глібщук Микола, Пінцак Вадим Чи існувала культурна пам'ять про Першу світову війну в Радянському Союзі у міжвоєнну добу?.....	161

яку називали Команецькою республікою. Автор подав походження назви населеного пункту, його історію на основі археологічних пам'яток, відомості про те, що більша частина земельної власності села належала баронам Матенквайтам, а по тому графам Потоцьким; про повені, пожежі і руйнування у часи Першої та Другої світових воєн. Подані тут рівно ж народні звичаї, зокрема весільні, де замість короваю гостям краjali великий хліб «крайчик». Перераховані назви довколишніх гірських вершин, посівних культур тощо. Варто вказати й на використання у цьому матеріалі рисунку О. Кульчицької – різносторонньої художниці, викладачки рисунку у Перемишлі, 1919 р. інтернованої польською владою до табору, де було чимало українців, котра у повоєнні роки опинилася у радянському Львові, але підтримувала тісні зв'язки з українською діаспорою.

Прагнучи зрозуміти Лемківщину Олександр Цинкаловський не міг оминати постаті Никифора Дворняка з Криниці (тепер Криниця-Здруй Новосондецького повіту Малопольського воєводства), на творчість якого ще у 1930-х рр. звернув увагу львівський художник Роман Турин. Лемківський художник переважно зображав святих або ж красиви міста із небосягами у характерному для наївного малярства стилі. Варто наголосити й на тому, що Никифора тричі намагалися переселити під час операції «Вісла», але він тричі повертався, долаючи пішки з Щецина понад 300 км. Персоніфікація лемківської культури для волинезнавця відбулася також через представників знаного роду лемківських митців Мазуриків – Никифора, Миколу та Михайла.

Червоною ниткою усіх матеріалів авторства Цинкаловського, присвячених Лемківщині і лемкам, проходить думка автохтонності їх на цих землях.

Микола Гуйванюк (Чернівці)

ДО ПИТАННЯ ПРО УТОЧНЕННЯ ДАТИ НАРОДЖЕННЯ МАРКА ЧЕРЕМШИНИ

Незважаючи, що від дня появи на світ відомого українського письменника відділяє нас майже півтора століття, в його життєписах, яких за цей час з'явилося чимало, продовжують фігурувати дві дати – 13 червня і 13 липня 1874 р.

Плутанину внесли з одного боку – автобіографії самого Марка Черемшини, писані ним у різний час, яких принаймні відомо дві, де фігурує дата 13 липня, та метрика видана місцевим парохом у 1888 р., для вступу останнього до гімназії з датою 13 червня.

Першими цю проблему ще виявили біографи Марка Черемшини М. Зеров та А. Крушельницький у 20–30 рр. ХХ ст. У результаті М. Зеров у одному з листів до Черемшини просив її уточнити на що отримав відповідь: «Бажана дата є правильна: Я родився 13 липня в Кобаках». У результаті, у біографіях поміщених у виданні творів письменника за редакцією згаданих авторів фігурує дата 13 липня. Також у некролозі по письменнику, що вийшов у ЛНВ також фігурує означена дата.

Але вже у радянських виданнях 50–80 рр. ХХ ст., фігурує дата 13 червня. Примітно, що у першому виданні спогадів дружини письменника фігурує дата 13 липня, а у пізніших редакціях – 13 червня.

Виникає питання кому і для чого у середині ХХ ст. стало потрібно міняти дату народження письменника?

Цілком можна припустити, що це не була якась спеціальна диверсія проти письменника. Просто в тоталітарну добу все намагалися втиснути в якісь рамки та максимально уніфікувати. Тому, маючи в наявності єдиний офіційний документ – метрику де фігурувало 13 червня, вирішили все підтягнути під цю дату. На користь даної версії є згадки, що особовий фонд Марка Черемшини дійсно піддавався ревізії і редагуванню, відсутня новела із сюжетом про важкі сімейні стосунки з дружиною, про що згадується у спогадах його друзів. Також певні правки на рукописах викликають сумніви, щодо причетності до них автора або редакторів його творів. Зокрема там, де мова йде про дату народження, бачимо 13.VII. Останній знак «I» цифри сім закреслений простим олівцем (що широко використовувався у другій половині ХХ ст.), у той же час, як усі авторські та редакційні правки здійсненні чорною тушшю пером, або хімічним олівцем синього чи червоного кольору.

Першим це питання порушив Львівський дослідник Р. Чопик, який крізь призму ізоістерії й психології намагався довести, що темперамент письменника і головного героя в його автобіографічних творах більше відповідає знаку «Рака» ніж «Близнюкам». Чернівецька дослідниця І. Стеф'юк детально проаналізувала хронологію появи розбіжностей у інтерпретуванні дати народження письменника.

Тому, нами було здійснено спробу пошуку справжньої дати народження письменника у інших джерелах, що потенційно могли б містити цю інформацію. Опрацьовано відповідну колекцію метричних книг, які зберігаються у Державному архіві Івано-Франківської області.

При опрацюванні книги реєстрації народження с. Кобаки, встановлено, що найдавніший запис датується 1879 р.

У книзі реєстрації шлюбів греко-католицької церкви м. Снятин, у якій за достовірною інформацією Марко Черемшина у 1914 р. брав шлюб, є тільки один запис за цей рік, решта сторінок напевно були втрачені у вирі війни.

І на останок, книга реєстрації смертей греко-католицької церкви м. Снятин за 1927 р. повідомляє що 25 квітня 1927 р. помер Іван Семанюк у віці 53-х років, а про дату народження не згадується.

Тому, можна зробити висновок, що документа, який би підтвердив, або спростував дату народження Марка Черемшини 13 червня 1874 р., на сьогоднішній день не виявлено.

Микола Семенюк (Чернівці)

ГЕРБ САДГОРИ

Історія заснування Садгори як населеного пункту розпочинається навесні 1771 р. Як відомо, ще роком раніше, Молдавське князівство було захоплене російською армією. Її командувач П. Рум'янцев разом із допомогою барона П.-М. Гартенберга заснував монетарню недалеко від Чернівців, власником якої став останній. Як стверджують дослідники карбування монет відбувалося на незаселених землях тогочасного с. Рогізна, на правому березі р. Тарнавки. Про цю подію збереглися свідчення відомих дослідників Ф. Вікенхаузера, Р.Ф. Кайндля, Й. Полека та Е. Фішера.

За однією з найвірогідніших версій нове поселення отримало свою назву від прізвища власника монетарні, адже з німецької мови воно перекладалося як «Garten» – сад та «Berg» – гора. Проте, в окремих документах 1785 р. вказується на інше походження топоніма Садгора, що дослівно могло означати «село в гирлі річки» (румунською – «*satul de la gura râului*»).

Відомо, що наприкінці XVIII ст. розпочався процес затвердження нових геральдичних знаків для окремих буковинських населених пунктів. Так, 1784 р. урядове узаконення отримав герб міста Чернівці – адміністративного центру регіону, а 1801 р. – герб містечка Садгори.

Румунський дослідник Н. Грамада описує чотири типи йому відомих садгірських печаток. Аналізуючи їх можна з упевненістю сказати, що герб міста містив такі основні елементи: зображення міської брами, квітучого саду на фоні символічної гори.

Новою хвилею буковинської герботворчості став період 1919–1940 рр., адже Північна Буковина увійшла до складу Румунії та вже у